

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

УДК 316.613.4:316.64.063

С. М. БУБНЯК

КОНЦЕПТ «СОЦІАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ» В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена вивченню концепту «соціальне самопочуття» в соціологічній науці. Під час теоретичного аналізу наукового доробку західних та вітчизняних дослідників з'ясовано передумови вивчення цього поняття, встановлено суб'єктивні та об'єктивні компоненти соціального самопочуття, а також чинники впливу на цей концепт та основні підходи щодо його означення. На основі отриманого матеріалу подано визначення соціального самопочуття в соціології.

Ключові слова: соціальне самопочуття в соціології, складові соціального самопочуття, чинники впливу на соціальне самопочуття, підходи до визначення соціального самопочуття.

Соціальна трансформація українського суспільства, що охопила найрізноманітніші сфери суспільного буття як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях, неминуче впливає на всі процеси, які відбуваються в країні, на її економічне, політичне, культурне життя. Динамічність цих соціальних процесів, їхня нестабільність у різних сферах життєдіяльності не можуть не відобразитися на емоційній оцінці особистостями власного життя, на їхніх соціальних настроях, ціннісних орієнтаціях, на оцінках соціальних змін, які відбуваються в суспільстві. Важливим же індикатором стану життєдіяльності особистостей у суспільстві виступає їхнє соціальне самопочуття [9, с. 3].

Незважаючи на теоретичну та практичну актуальність дослідження проблеми соціального самопочуття особистостей, у соціологічній науці досі немає загальноприйнятого визначення цього концепту. Хоча простежується зацікавленість цією проблематикою серед іноземних та вітчизняних дослідників, таких як: Р. Бісвас-Дайнер, Ф. Ендрюс, М. Кемпбелл, Дж. Робінсон, В. Бехтерєв, П. Вікторов, Л. Войтоловський, А. Горбачик, Є. Головаха, Н. Паніна та ін. Незважаючи на це, концепт «соціальне самопочуття» не входить до найбільш вивчених понять соціологічної науки. Відтак, *метою статті* є теоретичний аналіз доробку західних та вітчизняних науковців у сфері вивчення соціального самопочуття.

Перші соціологічні дослідження концепту «соціальне самопочуття» були проведені в США. Їх виникнення в американській соціології належить до початку 1960-х рр., коли зросла зацікавленість в оцінці ефектив-

ності державних соціальних програм. Однією з перших була серія загальнонаціональних фундаментальних опитувань у цій галузі, проведених у 70-х рр. XX ст. під керівництвом Ф. Ендрюса та А. Кемпбела, які розглядали загальне соціальне самопочуття як емоційно-оціночне ставлення особистості до її життєвої ситуації [1]. Вивчаючи уявлення американців про гарне життя, А. Кемпбел отримав набір сфер, ранжованих у порядку вивчення: економічна стабільність, гарні відносини в сім'ї, сильний і стійкий характер, вірні друзі, зовнішньо привабливе навколишнє середовище [10, с. 245].

Свою чергою, проводячи операціоналізацію суб'єктивного благополуччя, Ф. Ендрюс і С. Віті розглядають п'ять компонентів (дім, робота, сім'я, вільний час, держава), а для вимірювання суб'єктивного благополуччя пропонують вісім індикаторів: визнання, включеність, самодостатність, безпека, спокій, краса, незалежність, веселість, рівень життя.

Суб'єктивне благополуччя говорить про те, що особистість не може не прагнути до більш комфортного стану в суспільстві. Оцінюючи причини задоволеності особистостей, Р. Бісвас-Дайнер з колегами виділяють три суб'єктивні сфери, що визначають благополуччя:

- індивідуальні, психологічні характеристики особистості;
- адаптація особистості до позитивних чи негативних подій у житті;
- соціальні відносини, перш за все, наявність інтимних стосунків, побудованих на довірі [10, с. 245–246].

Е. Дайнер і Е. Су показали, що суб'єктивні оцінки благополуччя є мало залежними від ситуативних, психологічних чинників, в оцінках подій буденного життя в особистостей спостерігається велика інертність. Тобто під соціальним самопочуттям розуміється цілісна характеристика сприйняття дійсності з позицій певної ціннісної установки в динамічному соціокультурному середовищі. Як індикатори соціального самопочуття виділяють задоволеність різними аспектами життя, упевненість у завтрашньому дні, найбільш нагальні проблеми, оцінку соціальної значущості економічних і політичних реформ, ступінь готовності до нових випробувань, пов'язану з їх продовженням, ставлення до діяльності владних структур [10, с. 245–246].

У наступних дослідженнях соціологічний підхід до розгляду самопочуття особистостей в англomовній традиції представлено досить обмежено. Цей концепт рідко є предметом обговорення в наукових журналах та словниках з соціології. Р. Венхувен виділяє прагматичні, ідеологічні й теоретичні причини такої ситуації [2].

Однією з прагматичних причин учений вважає те, що соціологів більше цікавить людська діяльність, а не їх почуття. Багато науковців на Заході вважають, що дослідження самопочуття та суб'єктивного благополуччя є предметом не соціології, а скоріше психології, оскільки вони не визначають стану суспільства. Соціологи ж зазвичай звертають увагу не на індиві-

дуальний рівень, а груповий при дослідженні будь-яких процесів. Відповідно, деякі з них вважають, що ці категорії характеризують лише психофізіологічний, а не соціальний рівень. Проте, як слушно зауважує Р. Венхувен, особистості є носіями важливої інформації про якість тієї системи, у якій вони живуть, тому вже це робить недоцільним ігнорування досліджень у цьому напрямі. До того ж, самопочуття особистості є однією з визначальних детермінант соціальної поведінки. Наприклад, В. Парето вважає, що почуття особистостей є найважливішим елементом соціального життя та поведінки, і саме ними повинна займатися соціологія [8, с. 209].

Ще однією причиною непопулярності досліджень соціального самопочуття серед соціологів є ідеологічна: багато з них досліджує об'єктивні характеристики того ж благополуччя, а саме проблеми соціальної нерівності, відносної депривації, бідності тощо. Вони не завжди готові прийняти суперечливі дані, наприклад, ситуацію позитивного суб'єктивного сприйняття особистостями свого становища, незважаючи на об'єктивно складні зовнішні умови життя.

Також існує думка, що самопочуття особистості залежить від соціального порівняння з певними, існуючими в суспільстві стандартами. У зв'язку із цим вважають, що немає сенсу в його науковому вивченні, адже такі дані не будуть статистично надійними. Це і є третьою, теоретичною причиною, на яку вказує Р. Венхувен.

Відтак, у вітчизняній соціології концепт «соціальне самопочуття» з'явився в середині 80-х рр. ХХ ст., до цього часу його активно використовують для аналізу життєдіяльності соціальних суб'єктів. Проте, є проблема в його використанні для цілей соціологічного аналізу. Перша пов'язана з практикою використання цього концепту скоріше інтуїтивно й метафорично – без серйозної теоретичної та методологічної бази. Друга – з «психологізацією» соціального самопочуття, зведенням його буквально до терміна «почуття» як форми суб'єктивного переживання людських взаємовідношень з позитивними чи негативними явищами суспільної діяльності [13].

Виявлення соціологічного сенсу концепту «соціальне самопочуття» й специфіки соціологічного підходу до його вивчення полегшувалось тим, що у вітчизняній та зарубіжній соціології склалась методологічна база для такого визначення. Йдеться про ряд публікацій, присвячених характеристичі соціально-психологічних, суб'єктивних феноменів і практиці їх використання в соціології. Передумовою вивчення соціального самопочуття можна вважати праці Я. Боровської, В. Бурко, А. Грачева, Є. Головахи, Н. Паніної та ін. [3; 4; 5; 13].

Отже, соціальне самопочуття в системі індикаторів суспільного розвитку виконує особливу інтегративну, теоретично й практично значущу функцію. Воно визначає температуру всього соціального організму. Тому було окреслено суб'єктивні та об'єктивні компоненти соціального самопочуття, які набули подальшого розвитку. До суб'єктивних компонентів за-

раховуємо самопочуття як задоволеність життям, щастя, моральний дух або ж їх комбінацію. Об'єктивним компонентом є якість соціального й фізичного середовища, у якому люди прагнуть реалізувати свої потреби (кількість мешканців на одного лікаря, відсоток самогубств, дитячої смертності, кількість телевізорів чи телефонів на душу населення тощо). При цьому вважають, що суб'єктивні компоненти лише доповнюють об'єктивні, адже вони відображають оцінку особистістю соціальних змін залежно від власних цілей, цінностей, очікувань, бажань, досвіду тощо.

Як результат, уже в 90-х рр. ХХ ст. у вітчизняній соціології відбувся бум емпіричних досліджень. Концепт «соціальне самопочуття» почали використовувати настільки часто, що він набув розмитості та невизначеності. Більшість публікацій цього періоду відзначені емпіризмом, недооцінкою комплексного характеру соціального самопочуття [6]. А сам концепт «соціальне самопочуття» розуміли як синдром свідомості, що відображає співвідношення між рівнем домагань і ступенем задоволеності потреб суб'єкта, які представлені як когнітивне формування. Соціальне самопочуття – це важливий механізм рефлексивного соціального знання, використовуваного агентами соціальної діяльності в організації соціального життя. Тому соціологічний підхід спирається, передусім, на когнітивні елементи соціального самопочуття, адже соціологія повинна робити акцент на вивченні не ситуативних емоційних, а когнітивних складових свідомості.

У дослідженні соціального самопочуття велике значення має як звернення до рівня самооцінки, так і врахування комплексних характеристик. Соціальне самопочуття, будучи складним формуванням, використовує безліч процесів і механізмів свідомості та діяльності особистості, що пливають на нього. Соціальне самопочуття включає зв'язок з минулим, теперішнім та майбутнім. Конкретні оцінки також містять кореляцію між самопочуттям і часовим чинником: оцінка задоволеності життям загалом стосується і минулого, і теперішнього часу [14, с. 52].

Отже, на думку Л. Петрової, понятійні індикатори соціального самопочуття представлені таким чином:

- «рівень домагань»: життєва орієнтація, ціннісні орієнтації трудової діяльності, цінності навчальної діяльності, цінності сім'ї, цінності спілкування й дозвілєвої діяльності, суб'єктивна оцінка характеристик успіху;
- «характеристика активності суб'єкта»: працездатність, адаптивна діяльність, конкретні кроки щодо реалізації життєвої програми;
- «ідентифікаційна стратегія»: характеристика референтної групи, характеристика можливостей порівняно з представниками своєї вікової групи, ступінь довіри до соціальних інститутів, інститут допомоги;
- «задоволеність реалізацією життєвої стратегії»: задоволеність роботою, задоволеність сімейною кар'єрою, задоволеність навколишнім середовищем;

– «тимчасові характеристики»: ставлення до змін, планування важливих подій;

– «об'єктивні детермінуючі фактори»: середовище перебування, статус суб'єкта соціального самопочуття [14].

Таким чином, соціальне самопочуття виступає як синдром свідомості, що відображає ставлення до взаємозв'язку між рівнем домагань (в основному зумовленим змістовними характеристиками життєвої стратегії) і мірою задоволення життєвих потреб (задоволеність реалізацією життєвої стратегії). І це стосується різних сфер життєдіяльності суб'єкта: професійної, освітньої, сімейної, дозвіллевої, комунікаційної тощо [10, с. 246].

Як результат, соціальне самопочуття починає формуватись під впливом ступеня та можливостей задоволення тих потреб, які є життєво необхідними. Так, наприклад, Я. Крупець розглядає соціальне самопочуття як інтегральний показник адаптованості населення до реформ, як певний результат, індикатор успішності процесу адаптації.

Тему соціальної адаптації особистості вивчали паралельно в культурній/соціальній антропології, культурології, соціології, психології особистості та соціальній психології в таких аспектах: включення особистості до нових або змінюваних умов життя, життя особистості в цілому, взаємодія особистості та її соціального середовища, еволюція особистості та суспільства тощо [7]. Зауважимо, що при визначенні соціальної адаптованості особистості особистість розглядають як систему внутрішньої регуляції соціальної активності особистості, що формується в соціальній взаємодії й може бути подана як система психологічних механізмів людської соціальної суб'єктності. Двома найзагальнішими функціональними підсистемами особистості виступають спрямованість особистості (система її диспозицій) і потенціал особистості (здатки, знання, уміння та навички) [17, с. 25–30].

Під соціальною адаптованістю особистості як певною якістю розуміємо той поточний результат процесу соціальної адаптації, який можна схарактеризувати як здатність особистості задовольнити свої потреби в тій чи іншій ситуації в конкретному соціальному середовищі. Соціальна адаптованість визначається тим, якою мірою особистість набула тих особистих якостей, що, за існуючих умов діяльності, забезпечують можливість задоволення її потреб на тому чи іншому рівні. І, відповідно, за рівень адаптованості особистості логічно взяти той рівень задоволення потреб особистості, який забезпечується станом потенціалу та спрямованості особистості, котрого вона досягла в процесі соціальної адаптації на поточний момент [18, с. 173].

Повертаючись до ідей Я. Крупець, зауважимо, що соціальне самопочуття має три складові:

– внутрішній стан особистості: здоров'я, настрої, почуття щастя, оптимізму;

– оцінка зовнішніх умов: сприйняття ситуації в державі та часі, в якому особистість живе в певний момент;

– сприйняття власного становища в нових умовах.

Тому індикаторами соціального самопочуття виступають: стан задоволеності рівнем та якістю життя, своїм соціальним статусом, рівень соціальної адаптованості до нових умов, стан здоров'я, характер чинників, що викликають турботу громадян. Як інтегральний показник соціальне самопочуття відображає рівень задоволеності матеріальним становищем загалом і окремими елементами робочої ситуації та побуту, що детермінує соціальну зрілість та соціальну активність як окремих соціальних груп, індивідів, так і суспільства в цілому.

Автор передбачає, що чим успішніше пройшов процес входження людини в нові умови життя, тим краще повинно бути її соціальне самопочуття. Отже, серед чинників, що впливають на соціальне самопочуття, на думку Я. Крупець, варто виділити:

– життєві стратегії «досягнення» молоддю: рівень освіти, рівень доходу, становище на ринку праці, включаючи тип зайнятості, професійний статус, галузь;

– чинники, що характеризують ідентифікаційну стратегію особистості і її активність: співвідношення професії й здобутої освіти, професійна мобільність, самооцінка життєвого успіху, очікування змін у житті;

– чинники життєвого циклу, такі як сімейний статус, наявність дітей, місце проживання, що виявляються лише в сукупності з використанням суб'єктивних оцінок (задоволеність життям загалом і сімейним життям, планування подій тощо);

– аскриптивні характеристики (освіта й професійний статус батьків, наявність власності в батьківській сім'ї, стать, стан здоров'я тощо) [11, с. 144].

З вищесказаного випливає, що соціальне самопочуття розглядають як основу соціального настрою, його емоційний фон, який зумовлений оцінкою й самооцінкою соціального та соціального становища, виражається в уявленнях особистості щодо можливості досягнення бажаного. Відтак, ці підходи об'єднують те, що соціальне самопочуття, так чи інакше, вивчають крізь призму емоцій, почуттів, стану задоволення і як основу соціального настрою.

Було з'ясовано, що на оцінку соціального самопочуття особистостей значною мірою впливає рівень задоволення їх базових потреб у найважливіших для них сферах. До цих сфер належать матеріально-побутові потреби, робота, стан здоров'я та медична допомога, доступ до сучасних знань з політики й економіки, юридична допомога в захисті прав особистості, забезпечення умов психологічної рівноваги [3, с. 30].

Відтак, необхідно відзначити внесок українських соціологів Є. Головахи та Н. Паніної в розробку цієї проблематики, адже вони зосередили свою увагу на вивченні соціального самопочуття населення в умовах

трансформації суспільства. На базі Інституту соціології НАН України дослідники розробили Інтегральний індекс соціального самопочуття (ІСС) щодо 11 основних сфер життєдіяльності особистості (сфери соціальних відносин, соціальної безпеки, національних відносин, соціально-політичної, професійно-трудової, інформаційно-культурної, рекреаційно-культурної, матеріально-побутової, міжособистісних відносин, якості особистості).

При підготовці конкретного інструментарію характеристика кожної зі сфер обмежувалась рівною кількістю індикаторів соціального благополуччя, щоб вага кожної зі сфер у формуванні загального рівня соціального самопочуття була однаковою. Варіант опитувального листка включав по чотири індикатори, які описували конкретні блага кожної з 11 сфер життєдіяльності. Як наслідок, вимірювання цього соціального самопочуття дістало назву Інтегральний індекс соціального самопочуття (ІСС-44) [13]. Тому, чим більше особистість відчуває брак соціальних благ, тим гіршим є її соціальне самопочуття, і, навпаки, покращення соціального самопочуття особистості передбачає задоволення більшої кількості важливих для неї благ.

Отже, соціальне самопочуття охоплює широке коло чинників, які зумовлюють чи опосередковано впливають на стан і спрямованість особистості. Основним чинником при цьому є соціально-виробнича сфера й становище особистості в ній, вплив соціальних спільнот і груп у соціумі. Соціальний оптимізм чи песимізм особистості, навіть благополуччя в особистому житті, сильно залежать від того, наскільки збігаються ідеали особистості зі спрямованістю суспільного розвитку, з тим, як вирішуються в країні питання рівності-нерівності, соціальної справедливості, особистої безпеки, соціального захисту тощо [12, с. 46]. Усі ці питання є відкритою, розгалуженою, багаторівневою та багатофункціональною системою, дія якої спрямована на підтримку індивідуально-суспільної рівноваги, активізацію соціально-економічного потенціалу, упередження негативних наслідків трансформаційних процесів, мінімізацію соціальних ризиків у суспільстві шляхом законодавчого, економічного, організаційного, управлінського забезпечення, яке базується на двосторонньому зв'язку із соціумом, окремими соціальними верствами суспільства.

Таким чином, соціальне самопочуття є узагальненим індикатором реакції населення на соціальні перетворення. Оскільки особистості підтримують ті або інші зміни у суспільстві у сподіванні покращити своє становище в ньому, інтегральна оцінка сприйняття ними власного добробуту в найважливіших сферах соціальної життєдіяльності є вирішальним критерієм визначення їхнього соціального самопочуття. Тому у вітчизняній соціології існують кілька підходів до визначення соціального самопочуття:

1. Соціальне самопочуття визначають через поняття задоволеності особистістю різними сторонами життя. Тут спостерігається певна тенденція до отождолення понять «соціальне самопочуття» та «інтегрована задоволеність життям». Тобто соціальне самопочуття власне розглядають як

відображення якості життя. І для повноти його виміру намагаються врахувати різні сфери життєдіяльності: сімейну, побутову, трудову, дозвіллеву, соціально-політичну, соціально-економічну, соціально-культурну.

2. Соціальне самопочуття розуміють як інтегровану характеристику реалізації життєвої стратегії особистості, ставлення до навколишньої дійсності, суб'єктивної її сторони.

3. Соціальне самопочуття відображає ставлення до взаємозв'язку між рівнем запитів і ступенем задоволення життєво важливих потреб [11, с. 143].

4. Як почуття, предметом яких стають, перш за все, ті явища й умови, від яких залежить розвиток подій, важливих для особистості в силу її емоційного ефекту [12, с. 46].

Отже, соціальне самопочуття – це комплексний, інтегрований показник, який відбиває об'єктивний стан особистості крізь призму можливостей задоволення її суттєвих потреб, оцінку рівня добробуту її соціальної захищеності. Це – узагальнений показник рівня соціальної адаптованості спільнот до мінливого соціального простору, який позначається на соціально-психологічному стані, що формується під впливом певного комплексу соціальних чинників. У такому широкому розумінні соціальне самопочуття виступає інструментом діагностування проблем суспільства, суб'єктивним критерієм оцінювання рівня ефективності соціальної політики та дієвості інститутів соціального захисту населення, основою для прогнозування соціальних змін, потреб суспільства та проектування соціальних технологій з оптимізації управління системою соціального захисту населення [19].

Загалом специфіка соціології в розумінні соціального самопочуття полягає в «комплексній характеристиці стану свідомості особистостей, що виявляється в різних соціальних ситуаціях, відображає ступінь їхньої соціальної свободи, можливості всебічного розвитку, реалізації здібностей і життєвих планів, які обумовлюються сукупністю наявних у суспільстві матеріальних, політичних, соціокультурних і духовних можливостей задоволення людських потреб та реалізації їхніх інтересів» [16, с. 4]. Також соціальне самопочуття тісно пов'язане з рівнем ресурсних можливостей особистості, які забезпечують реалізацію значущих її потреб, відображає те, наскільки, за оцінкою особистостей (груп населення), суспільство створює передумови для їхньої реалізації, визначає задоволеність соціально-захисними заходами. Тобто це форма свідомості, що реально функціонує (суспільна думка, суспільний настрій, самопочуття), і поведінки, у якій виявляється емоційна оцінка особистістю або соціальною групою рівня задоволення своїх соціальних потреб, свого становища порівняно з іншими особистостями й соціальними групами [4, с. 3–4].

Теоретичний аналіз дав підстави виокремити такі розуміння концепту «соціальне самопочуття»:

– соціальне самопочуття є компонентом системи регуляції поведінки особистості: воно як емоційно-установчий стан формується на основі

сприйняття й оцінки середовища життєдіяльності особистості та визначає життєво важливі рішення;

– соціальне самопочуття визначається: а) домінуючими для особистості сферами її життєдіяльності (сім'я, виробництво організації тощо) і б) рівнем суб'єктивності особистості. При цьому виявляє свою суб'єктивність у домінуючій для неї сфері життєдіяльності;

– сприйняття й оцінка середовища життєдіяльності визначається життєвими орієнтаціями особистості. Відповідно до цього соціальне самопочуття безпосередньо пов'язано з мірою реалізації життєвих орієнтацій особистості в основних сферах її життєдіяльності;

– однією з найбільш важливих життєвих сфер для особистості є її участь у певній трудовій сфері [5, с. 12].

Соціальне самопочуття є тією соціологічною категорією, яка може бути показником самоідентифікації, задоволеності різними аспектами життя особистості, впливу ціннісних установок, а також розглядається як узагальнена емоційно-оціночна реакція, як інтегральний показник адаптованості населення до реформ суспільного життя [15, с. 93].

Висновки. Окреслено суб'єктивні та об'єктивні компоненти соціального самопочуття. До суб'єктивних компонентів зараховано самопочуття як задоволеність життям, щастя, моральний дух або ж їх комбінацію. Об'єктивним компонентом є якість соціального й фізичного соціального середовища, в якому особистості прагнуть реалізувати свої потреби. Серед чинників, що впливають на соціальне самопочуття, виділено такі: життєві стратегії досягнення молоддю; чинники, що характеризують ідентифікаційну стратегію особистості та її соціальну активність; чинники життєвого циклу; аскриптивні характеристики; соціальне середовище. Відтак, запропоновано авторське визначення соціального самопочуття як ступеня задоволеності особистості різними аспектами суспільного життя, тобто самооцінки нею: міри своєї свободи, можливості всебічного розвитку, самореалізації своїх здібностей, якості життя, що є наслідком її соціальної активності.

Отже, у зарубіжній та вітчизняній соціології зроблено вагомий внесок у інтерпретацію концепту «соціальне самопочуття». Подальшими науковими перспективами є розробка програми та методики соціологічного дослідження, яка б адекватно відображала обрану методологію й специфіку об'єкта, предмета.

Список використаної літератури

1. Andrews F. M., Robinson J. P. Measure of Subjective Well-being. *Measure of Personality and Social Psychological Attitudes* / P. Robinson, et al. (eds). San-Diego : Academic Press, Inc., 1991. 824 p.
2. Veenhoven R. The Science of Subjective Wellbeing: A tribute to Ed Diener'. URL: <https://personal.eur.nl/veenhoven/Pub2000s/2008c-full.pdf>.
3. Боровська Я. О. Соціальне самопочуття інвалідів в Україні в контексті проблеми зайнятості. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2009. № 1. С. 28–33.

4. Бурко В. А. Социальное самочувствие в условиях трансформации российского общества (региональный аспект) : автореф. дис. ... канд. соц. наук. Пермь : ПГТУ, 2000. 27 с.
5. Грачев А. А., Русалинова А. А. Социальное самочувствие человека в организации. *Известия РГПУ им. А.И. Герцена*. 2007. С. 7–17.
6. Давыдова Е. В. Измерение социального самочувствия молодежи. Москва : Ин-т социологии РАН, 1992. 102 с.
7. Дерріда Ж. Структура, знак і гра в дискурсі гуманітарних наук. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. С. 457–477.
8. Єлейко М. Я. Від суб'єктивного благополуччя до соціального самопочуття: традиційні та сучасні підходи. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства* : зб. наук. пр. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. Вип. 15. С. 207–212.
9. Єлейко М. Я. Соціальне самопочуття населення у суспільстві періоду трансформацій: методологія та методи дослідження : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.02. Київ : НАН України, Ін-т соціол., 2013. 16 с.
10. Зинурова Р. И., Фатыхова Ф. Ф. Индикаторы, репрезентирующие содержание социального самочувствия. *Вестник Казанского технологического университета*. 2011. № 20. С. 245–251.
11. Крупец Я. И. Социальное самочувствие как интегральный показатель адаптированности. *Социологические исследования*. 2003. № 4. С. 143–144.
12. Михайлова Л. И. Социальное самочувствие и восприятие будущего россиянами. *Социальная политика*. 2010. С. 45–50.
13. Панина Н. В. Избранные труды по социологии : в 3 т. Киев : Факт, 2008. Т. 2: Теория, методы и результаты социологического исследования образа жизни, психологического состояния и социального самочувствия населения / сост. и ред. Е. И. Головахи. 312 с.
14. Петрова Л. Социальное самочувствие молодежи. *Социологические исследования*. 2000. № 12. С. 50–55.
15. Садкова Д. А. Социальное самочувствие молодежи: адаптация к общественным трансформациям. *Проблемы развития территории*. 2014. № 6(74). С. 91–99.
16. Соціальне самопочуття населення України в контексті державної гуманітарної політики : навч.-метод. посіб. / авт. кол.: В. П. Трощинський, В. А. Скуратівський, П. К. Ситнік та ін. Київ : НАДУ, 2009. 36 с.
17. Хмелько В. Социальная направленность личности: некоторые вопросы теории и методики социологических исследований. Киев : Политиздат Украины, 1988. 279 с.
18. Хутка С. Соціальна адаптованість особистості: концептуалізація поняття. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2007. № 2. С. 164–175.
19. Щербата Г. М. Соціальне самопочуття як інтегральний показник соціальної захищеності населення. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VMSU/2007-02/07shgmiaa.htm/

Стаття надійшла до редакції 26.12.2017.

Бубняк С. М. Концепт «социальное самочувствие» в социологическом дискурсе
Статья посвящена изучению концепта «социальное самочувствие» в социологической науке. Во время теоретического анализа научного наследия западных и отечественных исследователей выяснено предпосылки изучения этого понятия, установлено субъективные и объективные компоненты социального самочувствия, а также

факторы, влияющие на этот концепт, и основные подходы к его определению. На основе полученного материала представлены определения социального самочувствия в социологии.

Ключевые слова: социальное самочувствие в социологии, составляющие социального самочувствия, факторы влияния на социальное самочувствие, подходы к определению социального самочувствия.

Bubnyak S. Concept «Social Well-Being» in Sociological Discourse

The article is devoted to the study of the concept of «social well-being» in the sociological science. During the theoretical analysis of the scientific work of Western and domestic researchers in the field of studying social well-being, the preconditions for the study of this concept were determined, the subjective and objective components of social well-being were determined, as well as the factors influencing this concept and the main approaches to its definition. On the basis of this material, the definition of social well-being in sociology is outlined. Therefore, let us consider the more detailed results of our scientific research.

It was found out that the preconditions for studying social well-being are the works of V. Bekhterev, P. Viktorov, L. Voytovsky, E. Golovakh, A. Gorbachyk, N. Panin, L. Petrazhitsky, O. Simonchuk and others, since the methodological base has developed to study this concept.

Subjective and objective components of social well-being were outlined. To subjective components, refer to the state of health as the satisfaction of life, happiness, moral spirit or their combination. An objective component is the quality of the social and physical social environment in which individuals seek to realize their needs.

Among the factors influencing social well-being were the following: life strategies for the achievement of youth; factors characterizing the identification strategy of the individual and his social activity; life cycle factors; aspirational characteristics; social environment.

Thus, the author's definition of social well-being is proposed – this is the degree of satisfaction of the individual with various aspects of social life, that is, self-esteem by it: the degree of its freedom, the possibilities of comprehensive development, self-realization of their abilities, the quality of life, which is the result of its social activity.

Key words: social well-being in sociology, components of social well-being, factors of influence on social well-being, approaches to the definition of social well-being.